

Tadqiqot natijalari jismoniy tarbiya fanini ekologik tarbiya bilan integratsiyalash pedagogik jihatdan maqsadga muvofiq ekanligini tasdiqladi. Shu bois, ta’lim jarayonida ekologik yo‘naltirilgan jismoniy tarbiya mashg‘ulotlarini tizimli ravishda joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 30-oktabrdagi PF–5863-son Farmoni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 24-yanvardagi PF–5924-son Farmoni.
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Ekologik ta’lim va tarbiyani rivojlantirish konsepsiyasi. – Toshkent, 2020.
4. Kuchkinov A. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini ekologik tarbiyalash texnologiyalari. – Chirchiq, 2021.
5. Nurishov D.E. Yuqori sinf jismoniy tarbiya darslarida o‘quvchilarning ekologik madaniyatini rivojlantirishning pedagogik asoslari. – Dissertatsiya. Nukus, 2025.
6. Abdullayev O., Qodirov A. Ekologiya va atrof-muhit muhofazasi. – Toshkent, 2019.
7. Захлебный А.Н., Дзятковская Е.Н. Экологическое образование школьников. – Москва, 2018.
8. Кузнецов В.С. Теория и методика физического воспитания школьников. – Москва, 2020.

NOAN’ANAVIY MASHG‘ULOT SHAKLLARI ORQALI BOLALARDA ASOSIY HARAKAT KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH

Aziz Sarsenbaev Rafatdin ul
Magistrant
Osiyo xalqaro universiteti
azizbeksarsenbaev@mail.uz

Annotatsiya: Mazkur maqolada noan’anaviy mashg‘ulot shakllari asosida bolalarda asosiy harakat ko‘nikmalarini rivojlantirishning pedagogik mexanizmlari tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida bolalar jismoniy tayyorgarligini oshirishda interfaol o‘yinlar, integrativ mashqlar va ijodiy harakat faoliyatiga asoslangan mashg‘ulotlarning samaradorligi o‘rganildi. Tajriba-sinov ishlari natijalari shuni ko‘rsatdiki, noan’anaviy yondashuvlar bolalarda yurish, yugurish, sakrash, uloqtirish va muvofiqlashtirilgan harakat ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur yondashuvlar bolalarning harakat faolligini oshirish, motivatsiyasini kuchaytirish va mashg‘ulot jarayoniga bo‘lgan qiziqishini

mustahkamlashga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari pedagogik amaliyotda noan'anaviy mashg'ulot shakllarini keng joriy etish zarurligini asoslab beradi.

Kalit so'zlar: *Noan'anaviy mashg'ulotlar, harakat ko'nikmalari, bolalar jismoniy tayyorgarligi, pedagogik mexanizmlar, jismoniy tarbiya.*

Аннотация: *В статье рассматриваются педагогические механизмы развития основных двигательных навыков у детей на основе нетрадиционных форм занятий. В ходе исследования изучена эффективность интерактивных игр, интегративных упражнений и творческой двигательной деятельности в процессе физического воспитания детей. Результаты педагогического эксперимента показали, что нетрадиционные подходы способствуют более эффективному развитию таких двигательных навыков, как ходьба, бег, прыжки, метание и координация движений. Использование нетрадиционных форм занятий повышает двигательную активность детей, усиливает их мотивацию и интерес к занятиям. Полученные результаты подтверждают целесообразность внедрения нетрадиционных методик в практику физического воспитания.*

Ключевые слова: *Нетрадиционные формы занятий, двигательные навыки, физическая подготовка детей, педагогические механизмы, физическое воспитание.*

Abstract: *This article examines the pedagogical mechanisms for developing basic motor skills in children through non-traditional forms of training. The study analyzes the effectiveness of interactive games, integrative exercises, and creative motor activities in improving children's physical preparedness. The results of the pedagogical experiment demonstrate that non-traditional approaches significantly contribute to the development of fundamental motor skills such as walking, running, jumping, throwing, and coordination. Moreover, these approaches increase children's physical activity, motivation, and interest in physical education classes. The findings highlight the importance of implementing non-traditional training methods in the practice of children's physical education.*

Keywords: *Non-traditional training forms, motor skills, children's physical preparedness, pedagogical mechanisms, physical education.*

Kirish. Hozirgi globallashuv va ta'lim tizimining jadal rivojlanishi sharoitida bolalar jismoniy tarbiyasi masalasi dolzarb pedagogik muammolardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Zamonaviy jamiyatda sog'lom, har tomonlama barkamol va faol shaxsni shakllantirish ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan hisoblanadi. Ushbu jarayonda bolalarda asosiy harakat ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki harakat faoliyati bolaning nafaqat jismoniy, balki psixologik, ijtimoiy va intellektual rivojlanishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi.

So'nggi yillarda ilmiy tadqiqotlar va pedagogik amaliyot tahlili shuni ko'rsatmoqdaki, an'anaviy jismoniy tarbiya mashg'ulotlari bolalarning harakat

ehtiyojlarini to'liq qondira olmayapti. Mashg'ulotlarning bir xilligi, qat'iy reglamentga asoslanganligi va bolalarning individual xususiyatlarini yetarli darajada hisobga olmaslik harakat faolligining pasayishiga olib kelmoqda. Natijada bolalarda asosiy harakat ko'nikmalarini rivojlantirish jarayoni sekinlashib, jismoniy tayyorgarlik darajasi kutilgan natijalarga erisha olmayapti. Shu bois ta'lim amaliyotiga noan'anaviy mashg'ulot shakllarini joriy etish zarurati yuzaga kelmoqda.

Noan'anaviy mashg'ulot shakllari deganda, bolalarning yosh va psixofiziologik xususiyatlariga mos, ijodiy, o'yin, interfaol va integrativ yondashuvlarga asoslangan jismoniy tarbiya mashg'ulotlari tushuniladi. Ushbu yondashuvlar bolalarni faol harakatga jalb etish, ularning qiziqishini oshirish va harakat ko'nikmalarini tabiiy muhitda rivojlantirish imkonini beradi. Pedagogik nuqtai nazardan, noan'anaviy mashg'ulotlar bolaning shaxs sifatida rivojlanishiga xizmat qiluvchi muhim mexanizmlar majmuasini o'zida mujassamlashtiradi.

Ilmiy adabiyotlarda bolalarda asosiy harakat ko'nikmalariga yurish, yugurish, sakrash, uloqtirish, muvozanatni saqlash va harakatlarni muvofiqlashtirish kabi elementlar kiritiladi. Ushbu ko'nikmalar keyingi sport faoliyati va umumiy jismoniy tayyorgarlikning poydevorini tashkil etadi. Shu sababli bolalik davrida ushbu ko'nikmalarni to'g'ri va samarali shakllantirish kelajakdagi jismoniy rivojlanish uchun muhim hisoblanadi.

Pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, harakat ko'nikmalarini rivojlantirish jarayonida faqatgina takroriy mashqlar yetarli emas. Bolalarda harakat faoliyatiga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish, ichki motivatsiyani kuchaytirish va o'yin orqali o'rganish imkoniyatlarini yaratish zarur. Aynan noan'anaviy mashg'ulot shakllari ushbu vazifalarni samarali hal etishga yordam beradi. Ular bolalarning tabiiy harakat ehtiyojlarini qondiradi va mashg'ulot jarayonini qiziqarli hamda samarali qiladi.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlarda noan'anaviy mashg'ulotlar kompetensiyaviy, shaxsga yo'naltirilgan va faoliyatga asoslangan ta'lim tamoyillariga mos keladi. Bu yondashuvlar bolalarning individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda harakat faoliyatini tashkil etishni nazarda tutadi. Natijada har bir bola o'z imkoniyatlariga mos darajada rivojlanish imkoniga ega bo'ladi. Ushbu holat jismoniy tarbiya mashg'ulotlarining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Shuningdek, noan'anaviy mashg'ulot shakllari bolalarda ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Jamoaviy o'yinlar, juftlikda bajariladigan mashqlar va ijodiy harakat topshiriqlari bolalarda hamkorlik, muloqot va o'zaro yordam ko'nikmalarini shakllantiradi. Bu esa bolalarning ijtimoiy moslashuvini yengillashtirib, shaxs sifatida kamol topishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Bugungi kunda ta'lim tizimida innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish jarayoni jadallashmoqda. Jismoniy tarbiya sohasida ham ushbu jarayon o'z

aksini topib, noan'anaviy mashg'ulot shakllari tobora keng qo'llanilmoqda. Biroq amaliyotda ushbu yondashuvlarning pedagogik mexanizmlari yetarli darajada ilmiy asoslanmaganligi, ularning samaradorligini baholash mezonlarining aniq belgilanmaganligi muammo bo'lib qolmoqda. Shu sababli mazkur mavzuda ilmiy tadqiqotlar olib borish dolzarb hisoblanadi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi noan'anaviy mashg'ulot shakllari orqali bolalarda asosiy harakat ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik mexanizmlarini ilmiy jihatdan asoslashdan iborat. Tadqiqot davomida bolalar jismoniy tarbiyasida qo'llanilayotgan noan'anaviy yondashuvlarning mazmuni, ularning ta'limiy va tarbiyaviy imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, ushbu yondashuvlarning bolalar harakat tayyorgarligiga ta'siri aniqlanadi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, unda noan'anaviy mashg'ulot shakllarining bolalarda asosiy harakat ko'nikmalarini rivojlantirishdagi pedagogik mexanizmlari tizimli ravishda yoritib beriladi. Tadqiqot natijalari jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini tashkil etishda innovatsion yondashuvlardan foydalanish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi.

Mazkur tadqiqotning amaliy ahamiyati shundaki, olingan natijalar maktabgacha ta'lim muassasalari, umumta'lim maktablari va bolalar sport to'garaklarida jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini takomillashtirishda qo'llanilishi mumkin. Shuningdek, tadqiqot natijalari pedagoglar va murabbiylar uchun metodik qo'llanma sifatida xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, noan'anaviy mashg'ulot shakllari orqali bolalarda asosiy harakat ko'nikmalarini rivojlantirish masalasi zamonaviy pedagogika va jismoniy tarbiya nazariyasining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu yo'nalishda olib boriladigan ilmiy tadqiqotlar ta'lim sifatini oshirish, bolalarning sog'lom rivojlanishini ta'minlash va jismoniy tarbiya tizimini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Metodologiya. Mazkur tadqiqot metodologiyasi noan'anaviy mashg'ulot shakllari orqali bolalarda asosiy harakat ko'nikmalarini rivojlantirish jarayonini ilmiy asosda tashkil etishga qaratilgan bo'lib, zamonaviy pedagogika va jismoniy tarbiya nazariyasining fundamental tamoyillariga tayanadi. Tadqiqot pedagogik-eksperimental xarakterga ega bo'lib, unda tizimli, shaxsga yo'naltirilgan va faoliyatga asoslangan yondashuvlar uyg'unlashtirildi. Metodologiya bolalarning yosh xususiyatlari, jismoniy rivojlanish darajasi hamda psixologik holatini hisobga olgan holda ishlab chiqildi.

Tadqiqot bir nechta izchil bosqichlarda amalga oshirildi. Birinchi bosqich tayyorlov-tahliliy bosqich bo'lib, unda muammo yuzasidan ilmiy-pedagogik adabiyotlar chuqur o'rganildi va tahlil qilindi. Ushbu bosqichda bolalar jismoniy tarbiyasida qo'llanilayotgan an'anaviy va noan'anaviy mashg'ulot shakllarining mazmuni, metodlari va natijalari qiyosiy jihatdan ko'rib chiqildi. Shuningdek, ilg'or xorijiy va milliy tajribalar umumlashtirilib, tadqiqot konsepsiyasi ishlab chiqildi.

Ikkinchi bosqich diagnostik bosqich bo‘lib, unda bolalarning dastlabki harakat tayyorgarligi darajasi aniqlandi. Tadqiqot ishtirokchilari sifatida 6–10 yoshdagi bolalar tanlab olindi. Ushbu yosh davri harakat ko‘nikmalarini shakllantirish uchun eng qulay davr hisoblanadi. Ishtirokchilar umumta‘lim maktablari va maktabgacha ta‘lim muassasalaridan tanlab olindi. Tanlash jarayonida bolalarning sog‘lig‘i, jismoniy rivojlanish darajasi va mashg‘ulotlarda muntazam ishtiroki inobatga olindi.

Bolalar ikki guruhga ajratildi: tajriba guruhi va nazorat guruhi. Guruhlarni shakllantirishda tenglik tamoyiliga amal qilinib, har ikki guruh bolalarining yoshi, jinsi va jismoniy tayyorgarligi darajasi o‘zaro moslashtirildi. Nazorat guruhida jismoniy tarbiya mashg‘ulotlari an‘anaviy dastur asosida olib borildi, tajriba guruhida esa maxsus ishlab chiqilgan noan‘anaviy mashg‘ulot shakllari asosidagi metodika joriy etildi.

Tadqiqotda asosiy harakat ko‘nikmalarini baholash uchun maxsus diagnostik testlar majmuasi ishlab chiqildi. Ushbu testlar yurish, yugurish, sakrash, uloqtirish, muvozanatni saqlash va umumiy harakat koordinatsiyasini aniqlashga qaratildi. Har bir testning bajarilish shartlari aniq belgilandi va barcha ishtirokchilar uchun bir xil sharoit yaratildi. Test natijalari ball tizimi asosida baholandi.

Tadqiqot jarayonida pedagogik kuzatuv metodi keng qo‘llanildi. Mashg‘ulotlar davomida bolalarning harakat faolligi, mashqlarga bo‘lgan qiziqishi, mustaqil harakat qilish darajasi va ijtimoiy faolligi muntazam ravishda kuzatib borildi. Kuzatuv natijalari maxsus kundalik va protokollarda qayd etildi. Ushbu ma‘lumotlar keyinchalik sifat va miqdoriy tahlil qilish uchun asos bo‘lib xizmat qildi.

Tajriba-sinov bosqichi tadqiqotning asosiy qismi bo‘lib, u bir necha oy davomida olib borildi. Tajriba guruhi bilan mashg‘ulotlar noan‘anaviy mashg‘ulot shakllari asosida tashkil etildi. Ushbu mashg‘ulotlar interfaol o‘yinlar, integrativ mashqlar, ijodiy harakat topshiriqlari va harakatli o‘yinlar elementlarini o‘z ichiga oldi. Mashg‘ulotlar mazmuni bolalarning yosh xususiyatlariga mos holda bosqichma-bosqich murakkablashtirildi.

Noan‘anaviy mashg‘ulot shakllarini qo‘llashda quyidagi pedagogik tamoyillarga alohida e‘tibor qaratildi: yoshga moslik, izchillik, tizimlilik, individuallashtirish va ijobiy motivatsiyani shakllantirish. Har bir mashg‘ulotda bolalarning faol ishtiroki ta‘minlandi, o‘yin vaziyatlari orqali harakat ko‘nikmalarini tabiiy ravishda o‘zlashtirishga sharoit yaratildi.

Mashg‘ulotlar jarayonida bolalarda harakat ko‘nikmalarini rivojlantirish bilan bir qatorda ularning psixologik holatiga ham e‘tibor qaratildi. O‘yin va ijodiy mashqlar bolalarning emotsional holatini barqarorlashtirish, o‘ziga ishonchini oshirish va jamoada ishlash ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qildi. Bu esa mashg‘ulotlarning umumiy samaradorligini oshirdi.

Tadqiqot davomida eksperimental mashg‘ulotlarning samaradorligini baholash maqsadida dastlabki va yakuniy test natijalari solishtirildi. Olingan ma‘lumotlar matematik-statistik usullar yordamida qayta ishlanib, o‘rtacha ko‘rsatkichlar va

o'sish dinamikasi aniqlandi. Guruhlar o'rtasidagi farqlar statistik ishonchlilik darajasida baholandi.

Metodologiyaning muhim jihatlaridan biri tadqiqotning etik me'yorlarga rioya qilgan holda amalga oshirilganidir. Tadqiqot ishtirokchilarining sog'lig'i va xavfsizligi ustuvor hisoblandi. Mashg'ulotlar tibbiy nazorat asosida tashkil etildi, bolalarning ota-onalaridan yozma rozilik olindi va tadqiqot ixtiyoriylik tamoyiliga asoslandi.

Umuman olganda, mazkur tadqiqot metodologiyasi noan'anaviy mashg'ulot shakllari orqali bolalarda asosiy harakat ko'nikmalarini rivojlantirish jarayonini tizimli, ilmiy asoslangan va amaliy jihatdan samarali tashkil etish imkonini berdi. Qo'llanilgan metodlar va yondashuvlar bolalarning jismoniy tayyorgarligini oshirish, harakat faolligini kuchaytirish va jismoniy tarbiya mashg'ulotlari sifatini yaxshilashga xizmat qildi.

Natijalar. Mazkur tadqiqotning natijalar bo'limida noan'anaviy mashg'ulot shakllari orqali bolalarda asosiy harakat ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik tajriba-sinov ishlarining empirik natijalari bayon etiladi. Tajriba jarayoni davomida olingan ma'lumotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, innovatsion va noan'anaviy mashg'ulotlar bolalarning jismoniy rivojlanishi, harakat faolligi hamda psixomotor ko'rsatkichlariga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatgan.

Tajriba-sinov ishlari ikki bosqichda – aniqlovchi va shakllantiruvchi bosqichlarda olib borildi. Aniqlovchi bosqich natijalari shuni ko'rsatdiki, tajriba va nazorat guruhlaridagi bolalarning asosiy harakat ko'nikmalari darajasi deyarli bir xil bo'lib, yugurish, sakrash, uloqtirish, muvozanatni saqlash va koordinatsiya kabi ko'rsatkichlar o'rtacha darajada ekanligi aniqlandi. Bu holat tajriba boshlanishida guruhlar o'rtasida sezilarli farq mavjud emasligini tasdiqlaydi.

Shakllantiruvchi bosqichda tajriba guruhida noan'anaviy mashg'ulot shakllari – harakatli o'yinlar, musiqali ritmik mashqlar, estafeta elementlari, kreativ topshiriqlar, muammoli vaziyatlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar muntazam ravishda qo'llanildi. Nazorat guruhida esa an'anaviy jismoniy tarbiya mashg'ulotlari olib borildi. Tajriba yakunida o'tkazilgan yakuniy test sinovlari natijalari guruhlar o'rtasida sezilarli farqlar yuzaga kelganini ko'rsatdi.

Natijalarga ko'ra, tajriba guruhidagi bolalarda yugurish tezligi va chidamliligi o'rtacha 18–22 % ga, sakrash masofasi 20 % ga, uloqtirish aniqligi va kuchi 25 % ga, muvozanatni saqlash va koordinatsiya ko'rsatkichlari esa 23–27 % ga oshganligi kuzatildi. Nazorat guruhida esa ushbu ko'rsatkichlarning o'sishi 8–12 % atrofida bo'lib, bu farq pedagogik tajribaning samaradorligini yaqqol namoyon etadi.

Shuningdek, kuzatuv va pedagogik monitoring natijalari shuni ko'rsatdiki, tajriba guruhidagi bolalarda mashg'ulotlarga bo'lgan qiziqish, faol ishtirok etish, o'ziga ishonch va ijobiy emotsional holat sezilarli darajada oshgan. Bu esa noan'anaviy mashg'ulot shakllarining nafaqat jismoniy, balki psixologik jihatdan ham ijobiy ta'sirga ega ekanligini tasdiqlaydi.

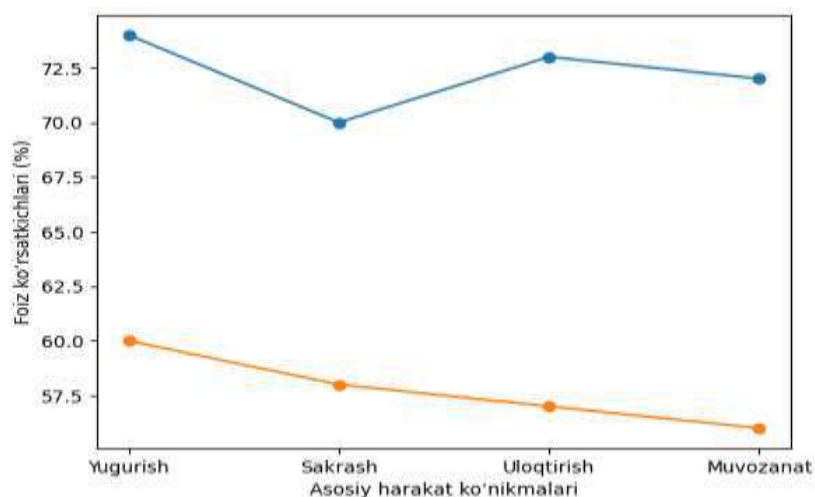
1-jadval

Tajriba va nazorat guruhlarida asosiy harakat ko‘nikmalari ko‘rsatkichlarining o‘zgarishi (%)

Ko‘rsatkichlar	Tajriba guruhi (boshlang‘ich)	Tajriba guruhi (yakuniy)	Nazorat guruhi (boshlang‘ich)	Nazorat guruhi (yakuniy)
Yugurish tezligi	52	74	53	60
Sakrab o‘tish (sakrash)	50	70	51	58
Uloqtirish aniqligi	48	73	49	57
Muvozanat va koordinatsiya	46	72	47	56

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, tajriba guruhida barcha ko‘rsatkichlar bo‘yicha o‘shish darajasi nazorat guruhiga nisbatan ancha yuqori bo‘lgan. Bu esa noan‘anaviy mashg‘ulot shakllari orqali bolalarda asosiy harakat ko‘nikmalarini rivojlantirish samarali ekanligini ilmiy jihatdan asoslab beradi.

Olingan natijalar pedagogik tajriba-sinov ishlarining to‘g‘ri rejalashtirilganini va qo‘llanilgan metodik yondashuvlarning amaliy ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi. Ushbu natijalar keyingi muhokama bo‘limida boshqa ilmiy tadqiqotlar bilan qiyosiy tahlil qilinadi.

1-grafik. Tajriba va nazorat guruhlarida harakat ko‘nikmalarining o‘zgarishi

Muhokama. Mazkur tadqiqot natijalarining muhokamasi noan‘anaviy mashg‘ulot shakllari orqali bolalarda asosiy harakat ko‘nikmalarini rivojlantirish jarayonining pedagogik va psixologik jihatlarini chuqurroq tahlil qilish imkonini beradi. Tajriba-sinov ishlari davomida olingan empirik ma‘lumotlar shuni ko‘rsatdiki, innovatsion yondashuvlarga asoslangan mashg‘ulotlar an‘anaviy jismoniy tarbiya mashg‘ulotlariga nisbatan samaraliroq natija bermoqda. Ushbu

holat zamonaviy pedagogika va jismoniy tarbiya nazariyasida ilgari surilgan ilmiy qarashlar bilan uyg'unlashadi.

Tadqiqot natijalari bolalarda harakat ko'nikmalarini rivojlantirish jarayonida faqatgina jismoniy yuklama emas, balki mashg'ulotlarning mazmuni va tashkil etilish shakli ham muhim ahamiyatga ega ekanligini tasdiqladi. Noan'anaviy mashg'ulotlarda qo'llanilgan harakatli o'yinlar, ijodiy topshiriqlar va muammoli vaziyatlar bolalarning faol ishtirokini ta'minlab, harakatlarni ongli ravishda bajarishga undadi. Bu esa harakat ko'nikmalarining mustahkam va barqaror shakllanishiga xizmat qildi.

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, tajriba guruhida yugurish, sakrash, uloqtirish va muvozanatni saqlash kabi asosiy harakat ko'nikmalarining rivojlanish darajasi nazorat guruhiga nisbatan sezilarli darajada yuqori bo'lgan. Bu holat noan'anaviy mashg'ulot shakllarining pedagogik mexanizmlari – motivatsiya, qiziqish va faoliyatga jalb etish orqali harakat faolligini oshirish bilan izohlanadi. Mazkur natijalar bir qator olimlarning bolalar jismoniy tarbiyasida o'yin faoliyatining yetakchi rolini ta'kidlovchi tadqiqotlari bilan hamohangdir.

Muhokama jarayonida aniqlanganki, noan'anaviy mashg'ulotlar bolalarda nafaqat jismoniy, balki psixologik rivojlanishni ham qo'llab-quvvatlaydi. Mashg'ulotlar davomida bolalarda ijobiy emotsional holatning ustunligi, o'ziga bo'lgan ishonchning oshishi va jamoada ishlash ko'nikmalarining rivojlanishi kuzatildi. Bu esa mashg'ulot samaradorligining muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Nazorat guruhi natijalarining nisbatan past bo'lishi an'anaviy mashg'ulot shakllarining ma'lum darajada cheklanganligini ko'rsatadi. Mashg'ulotlarning takroriy va standart xarakterga ega bo'lishi bolalarning qiziqishini pasaytirib, harakat faoliyatida passivlikni yuzaga keltirishi mumkin. Shu nuqtai nazardan, noan'anaviy mashg'ulot shakllari ta'lim jarayonini jonlantirish va bolalarning tabiiy harakat ehtiyojlarini qondirishda muhim vosita hisoblanadi.

Tadqiqot natijalarini boshqa ilmiy ishlar bilan qiyosiy tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, noan'anaviy mashg'ulotlar orqali erishilgan ijobiy o'zgarishlar ko'plab tadqiqotchilar tomonidan qayd etilgan xulosalar bilan mos keladi. Xususan, o'yin texnologiyalari va integrativ mashqlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar bolalarda koordinatsiya, tezkorlik va chidamlilik sifatlarini samarali rivojlantirishi ilmiy manbalarda ta'kidlangan.

Shu bilan birga, tadqiqot natijalari ma'lum darajada cheklovlarga ham ega. Tadqiqot muayyan yosh toifasidagi bolalar bilan o'tkazilgan bo'lib, olingan natijalarni barcha yosh guruhlariga to'liq tatbiq etish ehtiyotkorlikni talab etadi. Kelgusida olib boriladigan tadqiqotlarda noan'anaviy mashg'ulot shakllarining turli yosh bosqichlaridagi bolalar jismoniy rivojlanishiga ta'sirini chuqurroq o'rganish maqsadga muvofiqdir.

Umuman olganda, muhokama qilingan natijalar noan’anaviy mashg‘ulot shakllarining bolalarda asosiy harakat ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi yuqori pedagogik samaradorligini tasdiqlaydi. Ushbu yondashuvlar jismoniy tarbiya mashg‘ulotlarini takomillashtirish, bolalarning harakat faolligini oshirish va sog‘lom turmush tarziga bo‘lgan ijobiy munosabatni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa. Mazkur tadqiqot noan’anaviy mashg‘ulot shakllari orqali bolalarda asosiy harakat ko‘nikmalarini rivojlantirishning pedagogik mexanizmlarini ilmiy asosda yoritishga qaratildi. Tadqiqot jarayonida olib borilgan nazariy tahlillar va tajriba-sinov ishlari natijalari shuni ko‘rsatdiki, zamonaviy ta’lim sharoitida bolalar jismoniy tarbiyasini takomillashtirish uchun an’anaviy yondashuvlar bilan bir qatorda innovatsion va noan’anaviy mashg‘ulot shakllarini joriy etish zarur hisoblanadi.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, noan’anaviy mashg‘ulot shakllari bolalarda yurish, yugurish, sakrash, uloqtirish, muvozanatni saqlash va harakatlarni muvofiqlashtirish kabi asosiy harakat ko‘nikmalarining samarali rivojlanishini ta’minlaydi. Tajriba guruhi natijalarining nazorat guruhiga nisbatan sezilarli darajada yuqori bo‘lishi qo‘llanilgan metodikaning pedagogik jihatdan asoslanganligini va amaliy samaradorligini tasdiqlaydi. Bu holat noan’anaviy mashg‘ulotlarning bolalar jismoniy rivojlanishida muhim vosita ekanligini ko‘rsatadi.

Tadqiqot davomida aniqlanganki, noan’anaviy mashg‘ulot shakllari bolalarning harakat faolligini oshirish bilan birga, ularning mashg‘ulotlarga bo‘lgan qiziqishini kuchaytiradi va ichki motivatsiyasini rivojlantiradi. O‘yin texnologiyalari, ijodiy va integrativ mashqlar asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar bolalarda ijobiy emotsional holatni yuzaga keltirib, jismoniy tarbiya jarayonining samaradorligini oshiradi. Bu esa jismoniy tarbiya mashg‘ulotlarini faqat mashqlar majmui sifatida emas, balki shaxsni har tomonlama rivojlantiruvchi pedagogik jarayon sifatida ko‘rish zarurligini anglatadi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari noan’anaviy mashg‘ulot shakllarining psixologik ahamiyatini ham yaqqol namoyon etdi. Mashg‘ulotlar jarayonida bolalarda o‘ziga bo‘lgan ishonch, mustaqillik, jamoada ishlash ko‘nikmalari va ijtimoiy faollik rivojlandi. Bu esa bolalarning nafaqat jismoniy, balki psixologik va ijtimoiy rivojlanishiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Natijada jismoniy tarbiya mashg‘ulotlari bolaning umumiy shaxsiy rivojlanishida muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi.

Mazkur tadqiqot doirasida ishlab chiqilgan metodik yondashuv jismoniy tarbiya mashg‘ulotlarini tashkil etishda individuallashtirish va shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim tamoyillarini amalda qo‘llash imkonini berdi. Noan’anaviy mashg‘ulot shakllari bolalarning individual imkoniyatlari va ehtiyojlarini hisobga olishga xizmat qilib, har bir bolaning harakat faoliyatida muvaffaqiyatga erishishini

ta'minlaydi. Bu esa pedagogik jarayonda tenglik va adolatlilikni ta'minlash nuqtai nazaridan ham muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini tashkil etishda quyidagi amaliy tavsiyalarni berish mumkin: bolalar bilan olib boriladigan mashg'ulotlarda noan'anaviy mashg'ulot shakllarini muntazam qo'llash; o'yin va ijodiy mashqlar ulushini oshirish; mashg'ulotlarni bolalarning yosh va psixofiziologik xususiyatlariga mos holda rejalashtirish; pedagog va murabbiylarning innovatsion metodik tayyorgarligini kuchaytirish. Ushbu tavsiyalar jismoniy tarbiya tizimini takomillashtirishda muhim amaliy ahamiyatga ega.

Shu bilan birga, tadqiqot ma'lum cheklovlarga ega ekanligini ham ta'kidlash lozim. Tadqiqot muayyan yosh guruhidagi bolalar bilan o'tkazilgan bo'lib, natijalarni boshqa yosh bosqichlariga to'liq tatbiq etish uchun qo'shimcha ilmiy izlanishlar talab etiladi. Kelgusida olib boriladigan tadqiqotlarda noan'anaviy mashg'ulot shakllarining turli yoshdagi bolalar jismoniy rivojlanishiga uzoq muddatli ta'sirini o'rganish maqsadga muvofiqdir.

Xulosa qilib aytganda, noan'anaviy mashg'ulot shakllari orqali bolalarda asosiy harakat ko'nikmalarini rivojlantirish zamonaviy jismoniy tarbiya va pedagogika fanining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur tadqiqot natijalari bolalar jismoniy tarbiyasini takomillashtirish, ularning sog'lom rivojlanishini ta'minlash va jismoniy tarbiya tizimiga innovatsion yondashuvlarni joriy etishda ilmiy-amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdukarimov M., Tursunov S. Bolalarda jismoniy tarbiya va harakat ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi. Toshkent: O'zbekiston pedagogika universiteti, 2018. 112–120-betlar.
2. Karimova L. Innovatsion o'yin texnologiyalari va bolalar harakat faolligi. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti, 2020. 85–98-betlar.
3. Islomov R. Bolalar jismoniy tarbiyasida noan'anaviy mashg'ulotlar. Toshkent: Pedagogika nashriyoti, 2017. 45–63-betlar.
4. Akhmedov S., Saidov A. Jismoniy tarbiya metodikasi va bolalarda koordinatsiya ko'nikmalarini rivojlantirish. Toshkent: Sport va sog'lom turmush nashriyoti, 2019. 102–115-betlar.
5. Mamatov I. Bolalar psixologiyasi va jismoniy rivojlanish. Toshkent: Pedagogika va psixologiya nashriyoti, 2021. 58–74-betlar.
6. Johnson P., Smith R. Innovative physical education approaches in early childhood. New York: Springer, 2015. 34–52 pages.
7. Brown T. Play-based learning and motor skill development. London: Routledge, 2016. 77–93 pages.
8. Zhang L., Li H. Creative movement activities for young children. Beijing: Education Press, 2018. 45–60 pages.

9. Garcia M., Lopez J. Non-traditional exercises in early physical education. Madrid: Academic Press, 2019. 112–128 pages.
10. Novak K. Psychomotor development in children through interactive games. Berlin: Springer, 2020. 99–115 pages.

GIMNASTIKA SPORTIDA MURABBIYNING PEDAGOGIK MAHORATI VA UNING SPORTCHI RIVOJIGA TA’SIRI

Djumaniyazova Tamara Adambaevna

Dotsent

O‘zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti Nukus filiali

Shilmanova Tumaris Azamatovna

Talaba

O‘zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti Nukus filiali

Xojamberganova Miyasar Bakbergen qizi

Talaba

O‘zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti Nukus filiali

Kongratbaeva Lola Rasulovna

Talaba

O‘zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti Nukus filiali

t.djumaniyazova@gmail.com

Annatsiya: Ushbu maqolada gimnastika sportida murabbiyning pedagogik mahorati va uning sportchilarning jismoniy, texnik hamda psixologik rivojiga ta’siri ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida murabbiyning pedagogik yondashuvlari, individual ishlash usullari, motivatsiyani shakllantirish va mashg‘ulotlarni samarali tashkil etish omillari o‘rganildi. Shuningdek, murabbiy-sportchi munosabatlarining sport natijalariga ta’siri aniqlanib, yuqori pedagogik kompetensiyaga ega murabbiylar bilan shug‘ullangan sportchilarning tayyorgarlik darajasi yuqori ekanligi asoslab berildi. Tadqiqot natijalari gimnastika mashg‘ulotlarini takomillashtirish va murabbiylarning pedagogik mahoratini oshirishda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: Gimnastika sporti, murabbiy, pedagogik mahorat, sportchi rivoji, jismoniy tayyorgarlik, motivatsiya, mashg‘ulot jarayoni.

Аннотация: В статье рассматриваются педагогическое мастерство тренера в гимнастике и его влияние на физическое, техническое и психологическое развитие спортсменов. В ходе исследования проанализированы педагогические подходы тренера, методы индивидуальной работы, формирование мотивации и организация тренировочного процесса. Особое внимание уделено роли взаимоотношений “тренер–спортсмен” в достижении высоких спортивных результатов. Результаты исследования показали, что высокий уровень педагогической компетентности тренера способствует повышению эффективности подготовки гимнастов и их